

A NEW VISION OF ETHICS AND DEONTOLOGY IN PSYCHOLOGY

Cornel Lazăr, Assoc. Prof., PhD, "Spiru Haret" University of Braşov

Abstract: Within the profession of free-practice psychology there is already a preoccupation with codifying rules of professional ethic and deontology. Such norms have been enshrined in most professions involving human relations based on authority, such as medicine, law, the military and education. This reality has led to a wealth of so-called deontological codes for various professions within psychology. This study identifies major errors in the drafting of such codes and suggests pertinent, scientific criteria to improve them. Our view is that any deontological code is a moral code, and therefore that it must respect the internal logic, the nature of regulations and the sanctions system that are required by the science of ethics, as a science of morality.

Keywords: Psychology, Ethics, Deontology, codes, scientific criteria

Încă la începutul secolului XX, marle umanist și filosof francez Andre Malraux profetea, în deplină cunoștință de cauză asupra evoluției condiției umane, că „*secolul XXI va fi religios, sau nu va fi deloc*”. Indiscutabil, profeta filosofului nu poate fi interpretată stricto-sensu, fără a lua în considerare sensul ei metaforic. De altfel, exegeții cugetătorului nu sunt pe deplin de acord dacă acesta a folosit, pentru calificarea viitorului secol termenul „religios” sau „spiritual”. Ori, din această perspectivă, ni se pare deosebit de relevantă presupuziția unei componente etice a viziunii sale.

Suntem în plină derulare a secolului XXI, prin urmare, iată, suntem în măsură să evaluăm starea de fapt a condiției morale a comunității umane după paisprezece ani de la debutul acestuia.

Ce s-a întâmplat, de fapt, de-a lungul unui întreg secol XX, sub aspect etic și moral, astfel încât să se justifice îngrijorările lui Malraux?

Vom observa, sub aspect etic, un proces de disoluție a preocupărilor filosofilor pentru a dezvolta un segment etic major în cadrul gândirii filosofice. Oarecum impregnat etic, existențialismul începutului de secol XX a fost mai degrabă un act de reacție la fenomenul de criză a valorii umane, în genere, sub impactul revoluției tehnico-științifice. Substratul etic al discursului existențialist a fost mai degrabă unul implicit decât explicit, iar preocuparea pentru afirmarea valorilor și normelor morale ca fundament al unei viziuni unitare asupra omului a lipsit din acest discurs.

Sub influența filosofiei analitice, dar și a logicismului filosofic de esență neokantiană, discursul etic, atâta cât a fost prezent în peisajul filosofic, s-a orientat mai degrabă spre analiza logico-lingvistică a limbajului etic, decât spre un proiect valoric-normativ care să propună omului secolului XX un model moral de ființare. Este relevant, în acest sens, *Tratatul de etică* în care Peter Singer, în calitate de editor, a adunat principalele teme etice contemporane (Singer, 2006).

Disputele logico-lingvistice purtate cu instrumentele semioticii, semanticii, gramaticii ori ale pragmaticii în jurul interpretării unor termeni etici (Studiul lui Michael Sandel despre teoria lui Rawls asupra eticii deontologice), ori în jurul caracterului descriptiv

vs. normativ al eticii (J. Rawls: “prioritatea a ceea ce este corect din punct de vedere moral, față de ceea ce este bun pentru sine”), alunecarea temelor etice spre domenii așazise ale eticii aplicate, cum sunt etica tratamentului animalelor (Lori Gruen), eco-etica (Elliot Sober: “Etica mediului”), etica războiului nuclear (“The Monist” 1987), justificarea etică a sinuciderii sau eutanasiei (Helga Kuhse) au reprezentat, după părerea noastră, palide încercări de a face original un obiect de cercetare filosofică altfel de o simplitate extremă: ”Omul, încotro?” Sau, în limbajul lui Immanuel Kant: „Ce trebuie să fac?”

Sub aspect moral, faptul că cercetarea filosofică n-a fost preocupată de această întrebare fundamentală, n-a îndepărtat nicio clipă din mediul social concret preocuparea de a-i găsi răspunsuri adecvate. Prea puțin preocupată de sensurile și semnificațiile termenilor etici, ființa umană concretă a secolului XX n-a încetat să caute repere care să-i justifice alegerile, opțiunile fundamentale, însuși sensul vieții. În timp ce etica filosofică se scâldea în arabescurile interpretative acceptate de moda filosofică a timpului, morala comunităților sociale de diferite ranguri și profiluri coexistențiale sau ocupaționale se adapta la noile realități ale cunoașterii și acțiunii, prin fenomenele evolutive care-i sunt proprii: acomodare, reevaluare, negare, afirmare a valorilor, normelor, atitudinilor și comportamentelor. Așa se face că valori și norme privilegiate în secolul tocmai depășit au fost lăsate în urmă, fie în integralitatea lor, fie prin reconsiderare, resemnificare, reevaluare. Ernest Cassirer constată, citându-l pe Ortega y Gasset, că “în lumea noastră modernă asistăm la o prăbușire a teoriei clasice, grecești, a existenței și, prin urmare, a teoriei clasice despre om.” (Cassirer, 1994, p. 238). Giles Lipovetski, unul dintre puținii eticieni preocupați de problema valorilor morale ale secolului XX, constată că asistăm la înlocuirea rigorismului absolutist kantian al “imperativului categoric” cu un relativism total, bazat pe autonomia nelimitată a individului; problematica omului generic este înlocuită cu problematica omului concret. „Drepturile omului” devin preeminente în raport cu obligațiile sale și nimeni nu mai îndrăznește să compare ”legea morală din mine” cu măreția „cerului înstelat deasupra mea”. „Odinioară – spune Lipovetski - datorita se scria cu majuscule, acum o scriem cu litere cât mai mici” (Lipovetski, 1996, p. 57). Autorul observă cu temei înlocuirea valorilor datoriei morale absolute cu “valorile narcisic-hedoniste ale fericirii personale, intimiste și materialiste” (Lipovetski, 1996, p. 10). Potrivit lui Gilles Lipovetski, “societățile noastre au suprimat toate valorile legate de sacrificiu, fie ele comandate de viața de apoi sau de finalități profane, cultura cotidiană nu mai este hrănită de imperativele hiperbolice ale datoriei, ci de bunăstarea și de dinamica drepturilor subiective, iar noi nu mai recunoaștem obligația de a ne atașa de altceva decât de noi înșine” (Lipovetski, 1996, p. 20)

Ceea ce ne atrage atenția în mod deosebit în observațiile lui Giles Lipovetski este fenomenul care ne-a adus în situația de a formula constatarea majoră de la care pornește întregul nostru demers teoretic: dezvoltarea a două ofensive la fel de periculoase. Una a vechiului rigorism, laic sau religios, resuscitat sub imperiul invocatului pericol de disoluție a societății sub influența liberalismului excesiv, un rigorism care propune întoarcerea la dogme, la disciplină, la ascultare, la coerciție în numele umanității sau al puterii divine. Cealaltă, a noului liberalism, producător de “excludere profesională, ghetouri, familii fără părinți, analfabeți, bande, care afectează igiena vieții și provoacă gangrena drogurilor, violența juvenilă, creșterea numărului de violuri și de omoruri”. (Lipovetski, 1996, p. 23)

Lipovetski constată, fără îndoială justificat, caracterul total inadecvat al ofensivei vechiului rigorism. În fața caracterului imoral al ofensivei „noului liberalism”, soluția de resuscitare a vechiului rigorism nu este, cum ar fi firesc, recursul la valorile morale autentice și mai ales la instrumentele ei proprii de intervenție, ci la instrumentele de forță și coerciție ale structurilor de putere.

Abolirea funcției reglatorii a moralei poate fi o soluție pe termen scurt pentru înlăturarea unor fenomene punctuale, particulare și nicidecum pentru restructurarea de ansamblu a relațiilor dintr-o societate bolnavă moral. Atunci, însă, când în numele moralei se pun în funcțiune instrumente de coerciție disciplinară, cum sunt pedeapsa, excluderea, izolarea ș.a., este puțin probabil să ne așteptăm la o însănătoșire morală a societății.

Înlocuirea „individualismului iresponsabil” de care vorbește Lipovetski, cu „individualismul responsabil” nu se poate face decât prin dezvoltarea simțului responsabilității. Trebuie, prin urmare, să facem cuvenita diferență între răspundere și responsabilitate. Cum observă Mihai Florea *răspunderea* este pretinsă sub sancțiunea normei administrative sau juridice. *Responsabilitatea* este pretinsă sub sancțiunea normei morale. (M. Florea, 1976)

Nu putem pătrunde în esența demersului nostru argumentativ, fără o minimă delimitare științifică a celor două modalități de intervenție socială prin sancțiune.

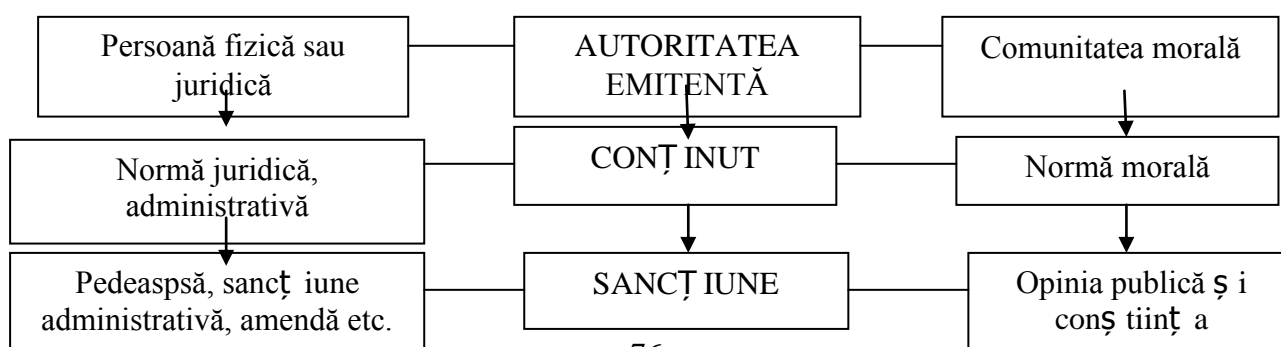
Răspunderea și responsabilitatea sunt pretinse în mediul social în cadrul structurii generale a normei, așa cum este ea consacrată în știința logicii: *autoritate, subiect, ocazie, condiții de aplicare, sancțiune*. Diferențele între răspundere și responsabilitate apar atunci când delimităm autoritatea care emite norma. În cazul în care autoritatea este o persoană fizică sau juridică aflată în raport de putere cu subiectul, acesta din urmă poartă *răspunderea* asupra îndeplinirii conținutului normei sub amenințarea sancțiunii juridice sau administrative. În cazul în care autoritatea emitentă a normei este impersonală și atemporală, iar norma se impune subiectului prin educație, prin asimilarea unei culturi, deci și a unui univers moral determinat, atunci subiectul este ținut să respecte normele prin *responsabilitate*.

În cazul răspunderii, sancțiunea este exterioară subiectului, ea se impune necondiționat, chiar împotriva voinței acestuia, prin constrângere.

În cazul responsabilității, sancțiunea este interioară subiectului, ea se impune condiționat prin conjuncția a două forțe complementare: opinia publică și conștiința individuală.

Așadar, atunci când avem de-a face cu normativitatea morală, apelăm la responsabilitate, deci la sancțiunea opiniei publice și a propriei conștiințe a subiectului.

În baza considerentelor de mai sus, vom putea schița schema generală a sistemelor de norme privind comportamentul și acțiunea subiectului în mediul social:

Vom observa faptul că norma morală nu poate fi emanația unei persoane fizice sau juridice, după cum comunitatea morală nu poate emite legi sau regulamente. Totodată, este de observat că norma juridică sau administrativă se emite, de regulă, sub presupuziția acordului acesteia cu norma morală, fără însă a se confunda cu aceasta. În baza asumării unor exigențe morale ale unei comunități date, persoana fizică sau juridică nu poate pretinde dreptul de a emite norme morale. Nimeni, în nicio împrejurare nu se poate substitui sub aspect moral comunității din care face parte. Cu atât mai puțin este de conceput ținerea unui membru al acelei comunități să respecte normele morale sub amenințarea cu pedeapsa, amenda sau sancțiunea disciplinară.

Dacă acceptăm propozițiile de mai sus ca sustenabile logic și instrumental, atunci ne vom putea orienta asupra modului de reglementare a practicilor din comunitățile profesionale prin coduri deontologice.

De la început ne manifestăm opoziția totală față de modul în care au fost elaborate codurile deontologice în majoritatea structurilor profesionale din țara noastră și nu numai. Reflex al pomenitei ofensive a vechiului rigorism, „care propune întoarcerea la dogme, la disciplină, la ascultare, la coerciție în numele umanității”, codurile deontologice elaborate la noi după schimbările revoluționare din ultimul deceniu al secolului trecut suferă din cel puțin următoarele considerente:

În primul rând, toate aceste coduri se pretind instrumente de asanare **morală** a comunităților profesionale. În preambulul codului deontologic al psihologilor cu drept de liberă practică din România se precizează:

„Codul deontologic al profesiei de psiholog cu drept de liberă practică cuprinde valorile și standardele profesionale raportate la exigențele morale ale profesiei de psiholog - principii deontologice, exprimate prin reguli de conduită profesională cu caracter obligatoriu sau cu valoare de recomandare”.(preambul)

„Principiile fundamentale în exercitarea profesiei de psiholog, denumite și principii deontologice, au caracter etic profesional, acestea reprezentând prevederi obligatorii sau recomandări pentru comportamentul și atitudinea psihologilor în exercitarea actului profesional”(Art. 6.1.)

Pretenția naturii morale a reglementărilor vine în contradicție cu conținutul lor, în care descoperim, alături de normele morale, un amalgam de norme administrative, juridice, tehnice, economice, financiare, ori de strictă specialitate profesională. Dintre normele lipsite de conținut moral cuprinse în Codul deontologic al psihologilor enumerăm numai pe cele mai evidente:

- Capitolul II: Misiunea psihologului. Scopul și rolul profesiei de psiholog.
- Capitolul V, secțiunea a 10-a: Principiul formării profesionale continue
- Capitolul VI: Răspunderea disciplinară
- Capitolul VII. Dispozițiuni finale
- Anexa : Abateri disciplinare

În al doilea rând, emitentul codurilor deontologice este, aproape fără excepție, persoana juridică aflată în raport de putere cu subiecții cărora le sunt destinate aceste coduri. Mai mult, chiar, unele dintre codurile deontologice existente au fost adoptate prin acte administrative sau juridice cu putere de lege. Cât privește codul deontologic al psihologilor,

acesta a fost „aprobat prin Hotărârea Colegiului Psihologilor din România **nr. 4CN/2013** și publicat în Monitorul Oficial, Partea I, nr. 715 din 20.11.2013 (**M.Of. nr. 715/2013**). Prin urmare, voința liberă a comunității profesionale a psihologilor este suprimată, fiind pusă sub controlul administrative al Colegiului psihologilor și al organelor sale subsidiare, inclusiv Comisia de deontologie și disciplină. Mai mult decât atât, aceste organisme nu numai că sunt singurele abilitate să aprecieze încălcarea codului deontologic, dar ele au chiar dreptul să ”interpreteze” normele acestuia. (Art. 24.1 din Dispoziții finale)

În al treilea rând, pentru încălcarea normelor din codurile deontologice sunt prevăzute sancțiuni administrative, disciplinare sau pecuniare. Pentru constatarea, judecarea și sancționarea vinovaților sunt constituite comisii speciale, numite fie comisii de etică și disciplină, fie comisii de etică și deontologie, fie, pur și simplu comisii disciplinare. Asemenea comisii fie sunt sesizate de către persoane din interiorul sau din afara sistemului, fie se autosizează, fie, din experiența practicilor de până acum, sunt puse să judece de către deținătorii puterii. Sancțiunile propuse de acestea se aprobă de către puterea administrativă și se pun în aplicare necondiționat. În cazul Codului deontologic al psihologilor, practic toate prevederile sale sunt puse sub autoritate disciplinară. Capitolul VI consacră răspunderea disciplinară, iar Anexa intitulată „Abateri disciplinare” concretizează această răspundere în mod amănunțit, raportată la fiecare prevedere a Codului. Nu există, în conținutul acestui cod, vreo procedură care să implice responsabilitatea morală. Doar răspunderea. Se contrazice, astfel, categoric pretenția de cod moral din preambul și din Articolul 6.1. Nu negăm necesitatea și chiar validitatea codificării unor abateri disciplinare specifice profesiei de psiholog. Faptul însă nu are nimic de-a face cu un cod moral.

Și totuși, probabil, dintr-un sentiment de culpă morală a emitenților, sentiment care răzbate mai ales din variantele de cod deontologic puse în dezbatere în pregătirea variantei adoptate, ideea de cod moral răzbate peste pretențiile de exigență disciplinară codificate ca abateri.

În una dintre aceste variante găsim următoarele afirmații absente din documentul oficial:

„Codul oferă o bază consensuală pentru luarea de atitudine colectivă împotriva unor eventuale comportamente apreciate a încălca principiile eticii profesionale”.
(www.copsi.ro)

Ultima etapă propusă în urma analizării unei situații de încălcare a Codului:

„Asumarea responsabilității pentru consecințele acțiunii, incluzând corectarea consecințelor negative, dacă se poate, ori reangajarea în procesul de luare a deciziei dacă situația etică nu a fost soluționată.” (www.copsi.ro)

În variantă oficială a Codului găsim următoarele precizări:

„Hotărârile Consiliului, Comitetului director, Comisiei de deontologie și disciplină și propunerile comisiilor aplicative ale Colegiului, emise în aplicarea prezentului Cod deontologic nu au caracter judiciar și sunt de strictă interpretare” (Art. 37.4 din Dispoziții finale)

„Procedurile și actele specifice răspunderii disciplinare a psihologilor au caracter profesional, acestea neputând fi înlocuite sau asimilate cu demersurile judiciare”.
(Art. 23.4 din Răspunderea disciplinară)

În al patrulea rând, unele prevederi ale codurilor deontologice sunt astfel formulate, încât să asigure protecția deținătorilor puterii din domeniu împotriva criticilor, dezaprobărilor, ori subminării autorității lor. În Codul deontologic al psihologilor există două abateri disciplinare expres formulate în acest scop:

„ Constituie abatere disciplinară fapta psihologului care prin activități directe sau indirecte discreditează sau subminează, prin orice mijloc, încrederea publică în Colegiu, în membrii forurilor de conducere sau în reprezentantul legal al organizației profesionale”.(Art. 7.2)

„Constituie abatere disciplinară fapta psihologului care prin activități directe sau indirecte aduce atingere demnității profesionale a membrilor Colegiului, precum și bunului renume al acestora”.(Art. 7.3)

În rândul abaterilor disciplinare există și una care, din punct de vedere al evaluării morale, este cel puțin ciudată. În loc să limiteze onorariile în jos, impunând un maxim, ea le limitează în sus, impunând un minim, prin urmare respingând onorariile psihologului *„cu o valoare sub necesarul economic de susținere a activității sale profesionale”.* (Art. 7.4) O asemenea exigență pare, cel puțin din perspectivă morală, ca un act prin care se împiedică, practic, exercitarea profesiei de psiholog ca act moral de sprijin dezinteresat al celor aflați în cumpănă. Unde este, atunci, voluntariatul, apostolatul, credința în actul psihologic ca act eminent moral? Sunt mulți psihologi, îndeosebi din rândul genului feminin, pentru care recompensa materială a asistenței psihologice este fără importanță, având asigurată subzistența familiei din alte surse, ori psihologi disponibili să ajute dezinteresat persoane ale căror resurse materiale nu le permit plata onorariului fixat. O abatere disciplinară ca aceea invocată mai sus poate anula buna intenție a actului voluntar, caritabil.

Concluziile legate de analiza stării de fapt instituite de codurile deontologice contemporane nu vizează doar spațiul cultural și etic românesc. În ultimă instanță, așa cum rezultă din numeroasele dezbateri pe marginea variantelor de coduri deontologice propuse, ele nu fac altceva decât să preia, uneori cu minime intervenții stilistice sau de conținut, coduri deontologice elaborate în „lumea civilizată”. Precedentul cod deontologic al psihologilor din România era o variantă a celui elaborat la nivelul Uniunii Europene care, la rândul său, era preluat în esența lui din Codul deontologic al psihologilor francezi. Actualul Cod deontologic adoptat de Colegiul Psihologilor din România este o traducere, în mare parte nereformulată, a Codului deontologic adoptat în SUA. În dezbaterile derulate în jurul acestui Cod am descoperit numeroase reproșuri fie la calitatea traducerii, fie la flexibilitatea redusă a unor adaptări, fie la imprecizia unor codificări sau situații problematice de natura „dilemelor” sau „conflictelor etice”.

Punctul nostru de vedere este acela că nu avem nimic a reproșa codurilor deontologice existente, în formatul lor actual, dacă le raportăm la filosofia care stă în spatele lor. Ele sunt rezultatul, menționat deja, al unor necesități strict pragmatice, de reglementare a unor practici asupra ființei umane care pot implica erori, prejucții, leziuni morale, fizice,

psihologice ori de interes personal sau umanitar global. În lipsa interesului filosofiei morale pentru acest domeniu, practicienii au trecut la „ofensivă” cu armele pe care le aveau la îndemână: autoritatea administrativă, profesională, științifică, la care au adăugat un nivel de adecvare la cerințele eticii de nivelul „bunului simț” moral. Pentru fondatorii ideii de „cod de deontologie profesională” nediscriminarea între norme în raport de natura acestora, precum și interpretarea în cheie strict pragmatistă, utilitaristă a termenului „deontologie” a dus la punerea împreună a unor norme de natură aproape incompatibilă. Compatibilitatea lor a fost rezolvată sub două aspecte suficiente din perspectivă pragmatică: relevanța lor în raport cu pericolul social al practicilor și capacitatea deținătorilor puterii în domeniu de a impune prohibiția actelor periculoase prin sancțiuni.

Ceea ce este dureros în acceptarea Codurilor deontologice în formatul actual este capacitatea lor de a duce în derizoriu, uneori până la anulare a criteriilor etice autentice de reglare a comportamentului uman. Nu numai Malraux, ci și alți filosofi ai secolului XX au constatat apusul moralei ca instanță a comportamentului dezirabil al omului în mediul social. AIsdair MacIntyre observa, în al său *Tratat de morală*: „în lumea reală în care trăim limbajul moralei se află în aceeași stare de dezordine gravă ca și limbajul științelor naturii în lumea imaginară”... și că „...ceea ce deținem sunt doar fragmente dintr-o schemă conceptuală, părți cărora le lipsește contextul care le dădea semnificație. Deținem simulacre de morală, continuăm să folosim o serie de expresii-cheie. Dar am pierdut - în mare parte, dacă nu chiar în întregime - înțelegerea practică și teoretică a moralei.” (MacIntyre, 1998, p. 30)

Codurile deontologice existente definesc acest apus, prin abolirea priorității instanței morale în favoarea celei administrativ-juridice. Omul, iar în cazul nostru, omul aflat la un nivel înalt al înțelegerii socialului, este văduvit de asumarea cotidiană a moralității. Etica lui este o etică a răspunderii și nu a responsabilității, o etică a raportării la sancțiune și nu una a raportării la un ideal moral asumat în condiții de deplină libertate a opțiunilor.

O voință care nu este autonomă nu poate genera un act moral, crede Immanuel Kant și nu avem niciun motiv să nu credem în sentința filosofului de la Königsberg. Dacă omul lui J.P. Sartre era „condamnat la libertate”, omul codurilor deontologice este prins iremediabil în pânza de păianjen a unor reglementări atât de amănunțite, încât nu-i mai rămâne aproape nimic din libertatea care să-i dea dreptul la opțiune morală. El nu mai este o personalitate originală și autonomă. Este suma unor principii, norme, reguli și proceduri care-i codifică fiecare mișcare și-i biciuiesc mintea sub pericolul unor abateri disciplinare la rândul lor codificate până la cel mai mic amănunt.

În prefața la lucrarea „Etica în psihologia educației”, publicată de Elena Stănculescu la Editura Universității București, prof. Univ. Dr. Mihaela Roco observa: „Un mare filosof consideră că etica este o știință care a dispărut în toată lumea. Consecințele atât de grave și nocive ale acestui fapt impun lumii să reinventeze știința numită etică”. (Stănculescu, 2013, p. 9)

Dacă reinventarea eticii se face prin demersuri ca acelea ale făuritorilor contemporani de coduri deontologice, atunci vom asista, cu siguranță, la îngroparea definitivă a acesteia.

Ce propunem noi?

În primul rând, propunem întoarcerea la morala autentică prin reconstituirea demnității normei morale în toate sferele vieții sociale, inclusiv în mediile profesionale.

O asemenea întoarcere presupune identificarea responsabilității morale a acțiunii umane în toate componentele acesteia: de la comportamentul public sau privat la exercitarea profesiunilor. În ce privește acestea din urmă, recomandăm valorificarea cercetărilor noastre în materia deontologiei și identificarea, în baza lor, a domeniilor profesionale pentru care se justifică o deontologie și, prin urmare, elaborarea unor coduri de deontologie profesională. Pe baza experienței noastre, dar și a studiilor și cercetărilor asupra deontologiei din diferite spații ale filosofării, considerăm că deontologia este *”știința normelor morale ale autorității”* (Lazăr, 1999), iar codul deontologic este un ansamblu unitar de norme **morale** care au ca scop reglementarea **morală** a comportamentului purtătorilor de autoritate.

Întreaga arhitectură a codurilor deontologice trebuie să respecte natura specifică a normei morale. Codurile emană de la colectivitățile profesionale și nu de la organele de conducere ale acestora. Numai maturizarea conștiinței de sine a comunității profesionale poate duce la necesitatea adoptării de către aceasta a unui cod deontologic. Normele codurilor deontologice trebuie să vizeze comportamentul moral al profesionistului și nu alte exigențe legate de practici. Abaterile de la cerințele codurilor deontologice trebuie apreciate ca acte imorale și nu ca abateri disciplinare. Prin urmare, instanțele de sancționare pentru actele imorale trebuie să fie *opinia publică și conștiința individuală a profesionistului*, iar instrumentele de sancționare, *blamul, izolarea publică, atenționarea, muștrarea, desconsiderarea, disprețul, cu corolarul acestora, ecoul în conștiința făptuitorului prin recunoaștere, muștrare de conștiință, regret, autocritică, scuze personale sau publice, atitudini și acte de reparare a prejudiciului moral cauzat*.

Traian Gânu precizează în al său *Discurs despre morală* că „norma morală nu este nici interdicție pură (în acest caz ar deveni una cu dreptul), nici prescripție pură (în acest caz s-ar asimila convenției, jocului). Ea are o singură dimensiune: necesitatea dezirabilă sau dorința necesară; o necesitate ce urmează să fie îndeplinită doar cu mijloace rațional-afective sau o dorință satisfăcută fără a utiliza forța sau sancțiunea materială” (Gânu, 1981, p. 11). Într-un asemenea mecanism de funcționare a normei morale n-au ce căuta comitete și comisii și cu atât mai mult n-are ce căuta delatațiunea ca mijloc de demascare a faptei imorale. O problemă de mare importanță în elaborarea codurilor deontologice este conținutul și structura acestora. Gradul de detaliere a sistemului normativ al codurilor actuale, mergând de la principii până la reguli de conduită legate de gest și cuvânt denotă o profundă abdicare de la încrederea în valoarea morală generică a corpului profesional, chiar dispreț pentru capacitatea profesionistului de a discerne în situații concrete de acțiune în raport cu o normă morală generică. Apreciem că un cod deontologic ar trebui să plece de la niște principii de maximă generalitate, deduse din natura morală a raporturilor de autoritate (a se vedea propunerea noastră în lucrarea *Autoritate și deontologie*, 1999), pe baza cărora să se enunțe un set de norme morale care să dea suficientă libertate de decizie profesionistului în alegerea comportamentului dezirabil moral în situații concrete.

Pentru cei interesați punem la dispoziție experiența Cursului de etică și deontologie al facultății în care lucrez, precum și tradiția acesteia în a promova un „Jurământ psihopedagogic” după modelul jurământului hipocratic al medicilor, jurământ pe care

absolvenții noștri îl depun de cel puțin 12 ani. Conținutul acestuia reflectă principiile deontologiei profesionale și este o formă ceremonială a unui posibil cod deontologic.

Frumusețea morală a profesionistului constă tocmai în originalitatea alegerilor sale morale și nu în conformismul rigid cu un păienjeniș de reguli morale, tehnice, administrative, financiare ori de altă natură al căror inventar ar trebui consultat înaintea fiecărui gest profesional, cu grija permanentă de a nu cădea în capcana nu știu cărei abateri disciplinare codificate și instrumentate de-o comisie de deontologie și disciplină.

Spaima profesioniștilor anilor șaizeci ai secolului trecut în țara noastră erau comisiile de disciplină, care invalidau sau desființau valoarea unui om, pe baza unor vini adesea inventate, pentru înlăturarea din comunitate a unor personalități incomode, aflate în dezacord cu liniile directe ale regimului. Întoarcerea la acele comisii ar fi o greșeală de neiertat a zilelor noastre, iar activitatea lor ar face inutil și derizoriu apelul la moralitate ca mediu autentic de desăvârșire a personalității profesionistului contemporan.

BIBLIOGRAFIE:

- Cassirer, Ernest, *Eseu despre om*, Editura Humanitas, București, 1994
- Florea, Mihai, *Responsabilitatea acțiunii sociale*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1976
- Gânju, Traian, *Discurs despre morală*, Editura Junimea, Iași, 1981
- Kant, Immanuel, *Întemeierea metafizicii moravurilor*, Editura Științifică, București, 1972
- Lazăr, Cornel, *Autoritate și deontologie*, Editura Licorna, București, 1999
- Lazăr, Cornel *etică și deontologie*, Editura Psihomedica, 2011
- Lipovetski, Gilles, *Amurgul datoriei*, Ed. Babel, Bucuresti, 1996
- Moraru, Marietta C., *Valoare și etos*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1976
- MacIntire, Alsdair, *Tratat de morală. După virtute*, Editura Humanitas, București, 1998
- Singer, Peter (editor), *Tratat de etică*, Editura Polirom, 2006
- The Monist*, colecția 1987-1995, la Institutul de Filosofie și Psihologie „Constantin Rădulescu Motru” al Academiei Române
- www.copsi.ro